УДК 347.427; 347.91:347.427(497.11)

ПРЕПРЕКЕ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ СТЕЧАЈА ПОТРОШАЧА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Александра Секулић*

Стечај потрошача део је система индивидуалног стечајног права, те његовом применом има се за циљ омогућење финансијске рехабилитације појединца који се налази у улози стечајног дужника. Такође, стечај потрошача везујемо за начело новог финансијског почетка, које подразумева да се стечајни дужник економски опорави кроз отпуст дуга и изузимање од извршења над дужниковом имовином. Иако некада регулисан, српско законодавство дужи период не познаје институт потрошачког стечаја. Постоје бројни изазови на путу ка имплементацији потрошачког стечаја у српски законодавни систем, а који се односе на потребу за законодавним интервенцијама, усклађивањем кредитног тржишта, као и на потребу развијања финансијске писмености и финансијског саветовања. У раду ће се анализирати кључне целине регулативе стечаја потрошача, као и стање српског законодавства у погледу регулативе индивидуалног стечаја. Централни део рада односиће се на анализирање препрека у имплементацији стечаја потрошача у српско законодавство, као и начина за њихово отклањање. С тим у вези, препреке ће бити груписане у правне и друштвено-економске препреке. На крају рада, биће обрађено питање оправданости регулисања стечаја потрошача у домаћем правном систему.

Кључне речи: *стечај потрошача, индивидуални стечај, препреке у имплементацији, начело новог финансијског почетка, финансијска рехабилитација стечајног дужника.*

* Асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, *asekulic@jura.kg.ac.rs*.

1. Увод

Стечај потрошача представља врсту индивидуалног стечаја, чија је основна карактеристика да се спроводи над имовином физичких лица.[1] Овај институт има шири економски, друштвени и правни значај, из разлога што основни циљ стечаја потрошача јесте економска рехабилитација стечајног дужника. Овако дефинисан основни циљ стечаја потрошача везујемо за основно начело стечаја потрошача, а то је начело новог финансијског почетка. Начело новог финансијског почетка подразумева да се стечајни поступак спроводи ради економског оздрављења стечајног дужника, односно пружања тзв. друге шансе.[2] Самим тим, кроз начело новог финансијског почетка стечајног дужника, стечај потрошача задобија друштвену и моралну димензију,[3] што се може закључити и кроз регулисање суштинских делова регулативе стечаја потрошача, попут изузимања од извршења и отпуста дуга.[4] Разликују се два модела начела новог финансијског почетка, те тиме и два модела стечаја потрошача. Први јесте англоамерички модел стечаја потрошача препознат по једноставнијем приступу новом финансијском почетку (енгл. *fresh start*).[5] Други јесте европски модел стечаја потрошача чија се правила у погледу приступа новом финансијском почетку, односно приступу отпусту дуга разликују, односно правила су пооштренија, те се овај модел означава одредницом „зарађени почетак“ (енгл. *earned start*).[6] Предмет рада неће бити детаљна анализа ова два модела, већ изналажење адекватног решења за српско законодавство.

У домаћем правном систему стечај потрошача није регулисан, иако имамо законодавну историју регулисања стечаја потрошача.[7]

1 Вук Радовић, *Индивидуални стечај*, Београд 2006, 17.

2 Vladimir Čolović, „Stečaj fizičkih lica“, *Godišnjak fakulteta pravnih nauka* 7/2017, 5.

3 Ana Opačić, „Individualni stečaj“, *Glasnik advokatske komore Vojvodine* 1/2012, 49–50.

4 В. Радовић (2006), 100.

5 Александра Секулић, „Отпуст дуга – услов за приступ предузетника новом финансијском почетку“, *Зборник радова Правног факултета у Крагујевцу*, књ. 1, Крагујевац 2024, 642; Sanja Gongeta, „Stečaj potrošača“, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* Vol. IV/2015, 90.

6 А. Секулић (2024), 642.

7 Вид. Вук Радовић, Бранко Радуловић, „Савремена прошлост и историјска будућност – о стечају предузетника и физичких лица у Србији“, *Век и по регулисања стечаја у Србији* (ур. Небојша Шаркић, Вук Радовић, Гордана Ајншпилер Поповић, Владимир Чоловић), Београд 2019, 73–86.

Наиме, стечај потрошача је најпре био регулисан Законом о стецишном поступку који је усвојен 1861. године, којим је претежно регулисан грађански стечај, односно стечај над физичким лицима, стечај потрошача.[8] Ипак, од овог закона је значајнији био Стечајни закон, усвојен 1929. године. Овим законом регулисано је изузимање од извршења, које представља један од најзначајнијих елемената регулативе стечаја потрошача.[9] Традиција регулисања стечаја физичких лица прекинута је након Другог светског рата, из разлога неусклађености регулативе стечаја потрошача са променама друштвено-економског уређења.[10]

У овом раду биће анализиран стечај потрошача, из угла потребе регулисања у Републици Србији. На почетку, биће обрађени кључни сегменти регулативе стечаја потрошача, односно основни институти који би морали бити обухваћени законодавством стечаја потрошача. Претходно питање у раду односиће се на стање српског законодавства у погледу регулисања стечаја потрошача, док ће се тема посебне целине у раду односити на анализу препрека ка регулисању стечаја потрошача у Републици Србији, у којој ће посебно бити обрађене економско-друштвене и правне препреке. На крају рада анализираће се оправданост и потреба регулисања стечаја потрошача у домаћем правном систему.

2. Кључни сегменти регулативе стечаја потрошача

Као што је раније истакнуто, регулатива стечаја потрошача заснива се на начелу новог финансијског почетка. На тај начин се од стечајног дужника отклања стигматизација, али и омогућује економски опоравак, са циљем да он поново постане продуктивни члан друштвене заједнице.[11] Из овога непосредно произилази да начело новог финансијског почетка, иако правно начело, има ширу друштвену, моралну и економску димензију.[12] Садржински посматрано, начело новог финансијског почетка везујемо за неке кључне елементе

8 Марко Радовић, „Стечај предузетника – нужда или потреба“, *Глосаријум* 4/2024, 1; Александра Секулић, „Основне претпоставке за увођење стечаја предузетника у Републици Србији“, *Право и привреда* 2/2023, 520.

9 А. Секулић (2023), 521.

10 *Ibid.*

11 V. Čolović (2017), 5.

12 Вид. В. Радовић (2006), 80–99; Ana Opačić, Vladimir Čolović, „Individualni stečaj kao instrument zaštite ljudskog dostojanstva“, *Aktuelna pitanja stečajnog*

регулативе стечаја потрошача, а то су отпуст дуга, изузимање од извршења и поштовање ограничења у стечајном поступку.[13]

Када је реч о елементима регулативе, најпре ћемо анализирати отпуст дуга. Отпуст дуга многи аутори терминолошки одређују као „ослобођење од плаћања преосталих обавеза".[14] Заправо, применом правила о отпусту дуга, стечајни дужник се у законом предвиђеном року ослобађа плаћања преосталих обавеза, управо са циљем економског оздрављења и оспособљавања за економску самосталност.[15] У предвиђеном периоду за отпуст дуга (најчешће три године),[16] понашање стечајног дужника се прати у смислу испуњавања моралних и друштвених обавеза. У том периоду стечајни дужник није ослобођен плаћања новчаних обавеза, али је дужан да се стара да се његов економско-финансијски положај у будућности поправи, и то проналажењем запослења, образовањем и обукама, коришћењем услуга финансијског саветовања.[17] Постоји више подела отпуста дуга, од којих су најзначајније подела на аутоматски отпуст и отпуст дуга са предлогом и подела на отпуст дуга са плаћањем доприноса и отпуст дуга без плаћања доприноса. Аутоматски отпуст и отпуст дуга са предлогом разликују се према томе да ли се у тренутком отварања поступка стечајни дужник по сили закона ослобађа од преосталих дуговања, или је за то потребно да се поднесе предлог у току поступка.[18] Узевши у обзир поделу на отпуст дуга са плаћањем и без плаћања доприноса, од врсте отпуста зависи да ли ће до истека периода за отпуст дуга, стечајни дужник ипак морати да део своје зараде издвоје за намирење одређених дуговања.[19] Ипак, не потпадају сва дуговања под поље примене овог института, већ се нека дуговања изузимају из режима ослобођења као што су обавезе према држави (обавезе по

prava, zakonodavstvo – praksa (ur. Nedeljko Milijević), Udruženje stečajnih upravnika Republike Srpske, Banja Luka 2012, 122.

13 А. Секулић (2024), 644.

14 В. Радовић (2006), 106.

15 V. Čolović, (2017), 7–11.

16 Вид. Working Group on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons – Insolvency and Credit/Debtor Regimes Task Force, *„Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons*", World Bank, Washington, 2014, 88.

17 Вук Радовић, „Европска регулатива стечаја физичких лица – поуке за Србију", *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске Уније* (ур. Вук Радовић), Београд 2020, 22.

18 В. Радовић (2006), 108–111.

19 А. Секулић (2024), 648.

основу јавних прихода), обавезе по основу породичних потраживања (као што је законска обавеза издржавања), потраживања по основу кривичних санкција.[20]

Изузимање од извршења је наредни важан сегмент регулативе стечаја потрошача. Наиме, имовина стечајног дужника у поступку служи за намирење стечајних поверилаца, али изузимањем од извршења део имовине остаје на располагању стечајном дужнику и члановима његове породице, ради њиховог економског опстанка.[21] Изузимањем могу бити обухваћене покретне, непокретне ствари, као и потраживања, па се управо разликују поделе на изузимање покретности, изузимање непокретности и изузимање потраживања.[22] Применом изузимања штити се део имовине стечајног дужника која је неопходна за обезбеђење његове основне егзистенције, док примена ограничења у поступку стечаја потрошача подразумева економске мере умањења износа трошкова поступка.[23] Ова врста мере има позитивни утицај како на стечајног дужника, тако и на стечајне повериоце, судећи по томе да превелики трошкови поступка негативно утичу на њихово намирење.[24] Поред смањења трошкова поступка, ограничења у стечајном поступку везујемо и за институт дисквалификација, које се односе на примену одређених забрани према стечајном дужнику, попут забране обављања делатности. Циљ модерних стечајних законодавстава јесте да се дисквалификације што мање примењују, с обзиром да могу имати негативних ефеката у смислу стигматизације стечајног дужника, али и у погледу економског опоравка стечајног дужника.

Поред наведених у основне елементе регулативе спадају и поље примене и одређење надлежности за спровођење стечајног поступка. Пољем примене код стечаја потрошача обухваћена су физичка лица која на тржишту иступају у личне, некомерцијалне сврхе, што значи да је пољем примене обухваћен потрошач у смислу Закона о заштити потрошача.[25] Проблематичније питање јесте одређење надлежности

20 *Ibid.*, 647.

21 Working Group on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons, 78.

22 *Ibid.*, 75–83.

23 Бранко Радуловић, „Институционални оквир и економски аспекти увођења стечаја предузетника у Републици Србији – могућа решења“, *Идентитетски преображај Србије – Прилози пројекту 2020* (ур. Ивана Крстић, Светислав Костић), Београд 2020, 253.

24 А. Секулић (2023), 530.

25 Закон о заштити потрошача, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 88/2021.

за спровођење поступка. Логичан след, нарочито у нашем праву, био би да надлежност за спровођење стечаја потрошача имају судови.[26] Међутим, првенствено из разлога преоптерећености судова, постоје и вансудски и хибридни модел спровођења поступка. Вансудски модел спровођења подразумева да поступак воде вансудски органи, попут агенција.[27] Хибридни модел у коме би најзначајнију улогу у управљању поступком имали посредници из приватног сектора.[28]

3. Кратак преглед стања српског законодавства

Посматрајући историјат српског стечајног права, неспорно је да је стечај потрошача био регулисан првим законима који су регулисали област стечаја. Први закон којим је регулисан стечај потрошача (грађански стечај) био је Закон о стецишном поступку.[29] Оно што је карактеристично за овај закон јесте да је њиме на посредан начин регулисано изузимање од извршења.[30] Конкретније одредбе доноси Стечајни закон из 1929. године којим се на непосредан начин први пут регулише изузимање од извршења, али институт ограничења, како трошкова поступка, тако и у делу примене дисквалификација према стечајном дужнику.[31] С обзиром да је једна од врсти дисквалификација било лишење слободе стечајног дужника,[32] можемо закључити да приступ ових закона није био либералан, што је сходно и историјском раздобљу у којем је овај институт регулисан. Либерализација приступа подразумевала је даље законодавно регулисање и развој овог института. Међутим, са доласком новог друштвено-економског уређења, заустављен је процес законодавног регулисања стечаја потрошача, те он до данашњих дана није предвиђен у српском законодавном систему.

Српски законодавни систем се по овом питању битно не разликује у односу на законодавство осталих земаља Западног Балкана, с обзиром да готово све земље Западног Балкана немају

26 А. Секулић (2023), 523.

27 Б. Радуловић, 256.

28 *Ibid.*, 258.

29 М. Радовић, 1.

30 В. Радовић, Б. Радуловић, 75; Милорад Зебић, *Акцијско право Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца – Коментар Закону*, Београд 1928, 80.

31 В. Радовић, Б. Радуловић, 77.

32 В. Радовић (2006), 71.

регулативу стечаја потрошача.[33] Ипак, све је актуелније разматрање потребе увођења индивидуалног стечаја у српски законодавни оквир, нарочито са аспекта процеса хармонизације српског права са правом Европске уније. Поред хармонизације, постоје и други разлози због којих се све више увиђа значај увођења неког облика индивидуалног стечаја, попут спречавања пораста кризе и сиромаштва. У складу са наведеним тенденцијама, 2022. године формирана је радна група за израду Нацрта Закона о стечају предузетника.[34] Ово представља корак напред с обзиром да стечај предузетника и стечај потрошача представљају подврсте индивидуалног стечаја. Иако разлике у регулисању стечаја потрошача и стечаја предузетника постоје, регулисањем стечаја предузетника увео би се индивидуални стечај у српском правном систему, те би се потенцијално развили оквири за регулисање стечаја потрошача. У наставку рада анализираћемо препреке на путу ка имплементацији стечаја потрошача у српски законодавни систем.

4. Идентификовање препрека у увођењу стечаја потрошача

У земљама Западног Балкана стечај потрошача није регулисан из бројних разлога, између осталог и због тога што би усвајање Закона о стечају потрошача, подразумевало законодавне интервенције и у бројним другим областима.[35] Поред овога, у српском правном систему идентификовани су и други проблеми, попут недовољне финансијске писмености, неразвијеног финансијског саветовања, оптерећености судова, итд. У наставку рада, детаљније ћемо анализирати најзначајније препреке ка законодавном регулисању стечаја потрошача. У ту сврху све препреке поделићемо на економско-друштвене и правне препреке.

---

33 Вид. Marinela Majnova, „40 Years Of Consumer Bankruptcy Law In Continental Europe: A Qualitative Analysis On The Absence Of Consumer Bankruptcy In The Western Balkan Countries“, *International Insolvency Review* 1/2025, 203–227.

34 Ognjen Colic, Srbija će uskoro imati stečaj preduzetnika – koja rešenja su na pomolu i da li se njime utire put ličnom bankrotstvu?, доступно на: *https://www.geciclaw.com/sr/srbija-ce-uskoro-imati-stecaj-preduzetnika-koja-resenja-su-na-pomolu-i-da-li-se-njime-utire-put-licnom-bankrotstvu/*, 13.8.2025.

35 M. Majnova, 214.

4.1. Економско-друштвене препреке

Кредитно тржиште има велики значај за регулисање стечаја потрошача, управо због тога што потрошачи бројне потребе задовољавају путем кредита, било да су у питању потребе задовољења стамбених прилика,[36] свакодневне потребе (куповина, одеће хране),[37] куповина аутомобила, итд. Приликом усвајања Директиве о потрошачким кредитима,[38] уочено је да је регулисање потрошачких кредита значајно са аспекта пораста несолвентности.[39] Иако развој потрошачких кредита подразумева повећање потрошње, као и веће могућности за раст несолвентности у друштву, он доприноси и стварању позитивног односа према презадужености, што је предуслов за регулисање стечаја потрошача.[40] На тај начин развој тржишта потрошачких кредита непосредно утиче на развој механизама за заштиту потрошача који доживе финансијски неуспех.[41] Кључни предуслов за овакав утицај потрошачких кредита на стечај потрошача, јесте дерегулација кредитног тржишта, односно већа понуда кредита на тржишту. [42] Ипак, ради остварења основне сврхе стечаја потрошача, а то је пружање економског опоравка „поштеном и несрећном“ дужнику, неопходно је успоставити такав систем потрошачких кредита у коме би постојала правила о процени бонитета приликом одобрења кредита.[43] Заправо, неопходно је изградити систем у коме

36 Дејан Бодул, Ивана Томас Жиковић, Саша Жиковић, „Социјални и правно-економски аспекти увођења потрошачког стечаја“, *Ревија за социјалну политику* 22/2015, 134.

37 Вид. Mina Autio, et al., „The use of small instant loans among young adults – a gateway to a consumer insolvency?“, *International Journal on Consumer Studies* 4/2009, 411–412.

38 Directive 2014/17/Eu Of The European Parliament And Of The Council of 4 February 2014 on credit agreements for consumers relating to residential immovable property and amending Directives 2008/48/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010, *Official Journal of the European Union*, L 60/34, 28.2.2014.

39 Johanna Niemi, „Consumer Insolvency in the European Legal Context“, *Journal of Consumer Policy* Vol. 35/2012, 5.

40 В. Радовић (2006), 93.

41 Вид. Iain D.C. Ramsay, „Functionalism and Political Economy in the Comparative Study of Consumer Insolvency: An Unfinished Story from England and Wales“, *Theoretical Inquiries in Law* 2/2006, 655.

42 В. Радовић (2006), 96.

43 Jason Kilborn, „Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark“, *International Insolvency Review* 3/2009, 19.

би и даваоци и корисници кредита били одговорни.[44] Овакав приступ је неопходан из разлога што позитиван утицај на развијање регулативе стечаја потрошача има само кредитно тржиште са великом понудом кредита, док непостојање механизама за разликовање поштеног од непоштеног дужника, може негативно утицати на понуду кредита.[45]

Када је реч о тржишту кредита у Републици Србији, тренд је такав да се бележи пораст коришћења потрошачких кредита.[46] Потрошачке кредите све више користи млађа популација, и то за подмиривање бројних и различитих потреба. Ако се узме у обзир понуда кредита и развноврсност кредитних производа, можемо закључити да се тржиште постепено дерегулише, те да је тај процес у току.[47] Упоредо са процесом дерегулације, треба створити ефикасне механизме за заштиту потрошача на кредитном тржишту, као што је развијање регулативе стечаја потрошача. Препеке на путу ка развијању механизама за заштиту потрошача на кредитном тржишту, односе се на могућ негативни утицај на стабилност банкарског сектора, у погледу повећања неплаћених дугова, као и изазове који би се јавили у периодима нестабилности цена и високе инфлације.[48] Решење за ове ризике могло би се наћи у одговорном понашању учесника на тржишту, у чему би значајну улогу имале услуге финансијског саветовања. Међутим, услуге финансијског саветовања нису развијене, а додатну потешкоћу ствара неразвијени систем финансијске едукације.[49] Како је финансијска писменост једна од најзначајнијих претпоставки за смањење несолвентности и развијање регулативе стечаја потрошача, први корак ка решењу наведених ризика у домаћем систему било би развијање и подстицање финансијске едукације и развијање услуга финансијског саветовања.[50] У вези са економским препрекама, могуће негативне утицаје на пораст презадужења међу корисницима кредита,

44 I. D. C. Ramsay, 655.

45 А. Секулић (2023), 522–523.

46 Udruženje banaka Srbije, Dvocifreni rast potrošačkih kredita u aprilu u odnosu na mart, доступно на: *https://www.nedeljnik.rs/udruzenje-banaka-srbije-dvocifreni-rast-potrosackih-kredita-u-aprilu-u-odnosu-na-mart/*, 13.8.2025.

47 Analiza kreditnog tržišta u Srbiji, доступно на: *https://www.uzmikredit.com/analiza-kreditno-trziste-srbija/*, 13.8.2025.

48 Вид. Макроекономска кретања и кретања у финансијском сектору у Србији, доступно на: *https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/finansijska-stabilnost/prezentacije/prezentacija_invest.pdf*, 13.8.2025, 2–3.

49 I. D. C. Ramsay, 660.

50 Душица Палачковић „Лични стечај – циљеви и неопходни инструменти у регулисању“, *Право и привреда* 7–9/2015, 305.

може спречити и развијен систем социјалног осигурања, нарочито узевши у обзир да су ризици покривени социјалним осигурањем, као што су незапосленост и болест често главни узроци за настанак презадужења појединца.[51] Такође, у периодима великих криза и општег пораста дуговања, потребно је имати развијен систем осигурања који ће пратити регулатива стечаја потрошача, како би се смањили државни терети по основу социјалних давања.[52] Што се тиче српског система социјалног осигурања, можемо закључити да је он развијен, али да су реформе и даље неопходне да би постојао широк систем социјалне заштите грађана.[53] Наведене реформе би свакако требало да прати упоредни развој регулативе стечаја потрошача.

Када је реч о друштвеним факторима, основни проблем огледа се у стигматизацији стечајног дужника.[54] Наиме, потпадање појединца под банкротство подложно је моралној осуди у друштвеном окружењу, нарочито што у домаћим приликама постоји негативан однос према презадужености. Наспрам стигматизације, модерно стечајно законодавство карактерише хумани приступ према стечајном дужнику којим се отклања морална осуда, а појединцу пружа нови финансијски почетак.[55] Поред стигматизације, потенцијални проблем јесте и морални хазард, односно скривљено понашање стечајног дужника који би могао правила стечаја потрошача искористити без циља да се заиста финансијски опорави.[56] Та препрека се може отклонити увођењем стандарда добре вере у примени начела новог финансијског почетка

51 Wilner Predelus, Samir Amine, „How employment insurance recipients make decision about insolvency?“, *Research in Economics* 4/2020, 344–348; Kent Anderson,“The Explosive Global Growth of Personal Insolvency and the Concomitant Birth of the Study of Comparative Consumer Bankruptcy: Consumer Bankruptcy in Global Perspective, by Johanna Niemi-Kiesilainen, Lain Ramsay & William C. Whitford (eds.); Comparative Consumer Insolvency Regimes: A Canadian Perspective, by Jacob S. Ziegel“, *Osgoode Hall Law Journal* 4/2004, 668; J. Kilborn (2009), 158.

52 Jason Kilborn, „Comparative Cause and Effect: Consumer Insolvency and the Eroding Social Safety Net“, *Columbia Journal of European Law* 3/2008, 564.

53 Вид. Милош Пјанић, Јелена Андрашић, „Функционисање система социјалног осигурања у Србији“, *Култура Полиса* 42/2020, 634–639.

54 Working Group on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons, 43–44.

55 Jan Van Apeldoorn, „Fresh Start for Individual Debtors: Social, Moral and Practical Issues“, *International Insolvency Review* 1/2008, 65.

56 Working Group on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons, 64–65; вид. Mevliyar Er, „The German consumer bankruptcy law and moral hazard – the case of indebted immigrants“, *Journal of Financial Regulation and Compliance* 2/2020, 173–175.

и предвиђањем правила према којима би се нови финансијски почетак пружао само савесним и поштеним дужницима.[57] Ипак, отклањање друштвених препрека за регулисање стечаја потрошача, такође подразумева развијање финансијске едукације, као и стварање услова за позитиван однос у друштву према презадужености.

4.2. Правне препреке

Једна од правних препрека ка регулативи стечаја потрошача тиче се модела спровођења поступка. У већини законодавних система, као што је то случај и у српском правном систему, надлежност за спровођење поступка стечаја потрошача била би додељена судовима. Оно што би у оваквој подели надлежности представљало препреку односи се на оптерећеност судова и повреду права на суђење у разумном року која је најчешћа када је реч о стечајним поступцима.[58] Повреда права на суђење у разумном року, због дужине трајања поступка подразумева и веће трошкове поступка,[59] што на више начина може негативно утицати на остварење сврхе стечаја потрошача. Поред тога, судије немају довољно знања из ових области, па би увођење стечаја потрошача подразумевало похађање посебних обука и едукација.[60] Специјализација судова и судија јесте могуће решење за имплементацију стечаја потрошача, али би оно подразумевало доста времена припреме, као и додатне издатке и трошкове.[61] Међутим, недостаци у примени судског модела спровођења поступка, могли би се отклонити применом других модела поступака. Тако би једно од могућих решења било да за спровођење поступка била надлежност посебно формираних тела, односно посебно оформљених агенција. У српском праву, то могу бити посебно формирана тела у оквиру Привредне коморе Србије[62] или Агенције за лиценцирање стечајних управника.[63] Међутим, како и агенцијски модел подразумева

57 J. Van Apeldoorn, 59–62.

58 А. Секулић (2023), 524.

59 Mahesh Uttamchandani *et al*., „Caveat Emptor: What Consumers of Insolvency Law Regimes Need to Know“, *International Insolvency Review* 3/2005, 196.

60 *Ibid.*, 194.

61 *Ibid.*, 195.

62 Маријана Дукић Мијатовић, Озрен Узелац, „Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској Унији“, *Страни правни живот* 1/2021, 98.

63 Б. Радуловић, 258.

специјализацију и припреме за које наш систем још увек није спреман, став је да је у домаћем правном систему комбиновани модел спровођења поступка најадекватнији.[64] Примена овог модела подразумевала би надлежност судова за спровођење поступка, али и могућност да за поједина питања странке у поступку буду упућене на друга тела, слично као у поступку медијације.[65] Поред овог, препоручено решење било би и почетно искључиво прописивање судског модела уз упоредно развијање капацитета за постепено увођење агенцијског модела.[66]

Поред модела спровођења поступка, додатни изазови у правном систему односе се на потребне промене у законодавству, где претежно мислимо на извршно законодавство. У српском правном систему интервенција у погледу извршног законодавства потребна је у погледу изузимања непокретности, и то непокретности као места становања. Наиме, домаћим извршним законодавством, предвиђено је могућност изузимања само пољопривредног земљишта површине до 10 ари,[67] док изузимање непокретности као места становања није предвиђено. Изузимање непокретности као места становања у српском правном систему делује неоправдано, с обзиром је став да се тиме негативно утиче на поверилачка права. Ипак, изузимање непокретности као места становања и заштите права на дом кључни су елементи у регулативи стечаја потрошача. Стога је изазов за домаћег законодавца у овом погледу на који начин пронаћи равнотежу између заштите права на дом стечајног дужника и поверилачких права. Један од начина за то је додатна заштита поверилачких права путем примене отпуста дуга са плаћањем доприноса, који подразумева намирење поверилаца и из накнадно стечене зараде стечајног дужника.[68]

На крају, посебну препреку на путу ка увођењу стечаја потрошача у српски правни систем, могло би представљати и доследно поштовање правила *pacta sunt servanda*. Доследно поштовање овог фундаменталног правила грађанског права, била је и једна од највећих препрека у изградњи европског модела стечаја потрошача.[69] На европском нивоу ово питање разрешило се управо путем прављења изузетка у

64 Вид. *Ibid.*, 259.

65 А. Секулић (2023), 524.

66 *Ibid.*, 525.

67 *Ibid.*, 529.

68 А. Секулић (2024), 648.

69 J. Kilborn (2009), 312.

погледу примене овог правила када је у питању потрошачки стечај.[70] У српском правном систему треба следити овај узор.

5. Оправданост регулисања стечаја потрошача у Републици Србији

Без обзира на бројне препреке, бројни су разлози који оправдавају увођење стечаја потрошача у српски законодавни оквир. На првом месту, пораст несолвентности која је готово неминовна у модерном друштву са порастом потрошње и растом потреба појединца, један је од основних разлога за успостављање механизама за регулисање стечаја потрошача.[71] Друго, увођење стечаја потрошача имало би шири друштвени и економски значај, што потврђује чињеница да би се путем регулативе стечаја потрошача изнашли ефикасни механизми за отклањање неких од највећих друштвених ризика, попут ризика од сиромаштва и ризика од незапослености.

Увођење стечаја потрошача у Републици Србији део је обавеза у процесу хармонизације са правом Европске уније, и то у погледу Уредбе о стечајним поступцима[72] и Директиве о оквирима превентивног реструктурирања, ослобођењу од дуга и дисквалификацијама (у даљем тексту: Директива о превентивном реструктурирању).[73] Када је реч о Уредби о стечајним поступцима, процес хармонизације је

70 Jasnica Garašić, „Kako zakonski regulirati „osobni stečaj“ u Hrvatskoj“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu* 5/2011, 1489; German Insolvency Law – The Insolvency Administrator's Right To Choose Or Reject Performance, доступно на: *https://www.mondaq.com/germany/insolvencybankruptcy/1376548/german-insolvency-law-the-insolvency-administrators-right-to-choose-or-reject-performance#:~:text=Within%20German%20contract%20law%2C%20the%20principle%20of%20being,one%20of%20the%20contract%20parties%2C%20exceptions%20are%20made*, 2.8.2025.

71 Monika Masnicka, Joanna Kruczalak-Jankowska, „Evolution Of Consumer Bankruptcy In Poland: A Chance For A New Life Fo Rinsolvent Debtors?“, *International Insolvency Review* 2/2022, 217.

72 Regulation (Eu) 2015/848 Of The European Parliament And Of The Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings, *Official Journal of the European Union*, L 141/19, 15.6.2015.

73 Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifica tions, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restruc turing, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency), *Official Journal of the European Union*, L 172/18, 26.6.2019.

неопходан због случајева прекограничног стечајног поступка који се спроводи над имовином физичког лица,[74] док законодавство у погледу регулисања стечаја потрошача у већој мери треба ускладити са Директивом о превентивном реструктурирању. Иако се одредбе Директиве примењују на предузетнике, а не на потрошаче,[75] за наш законодавни систем усклађивање са овом Директивом је значајно из два разлога. Најпре, како индивидуални стечај још увек представља непознаницу за српски законодавни систем, стечај предузетника, као подврста индивидуалног стечаја, може бити путоказ за изградњу правила која би се односила на стечај потрошача. Уз то, Директивом је остављена дискрециона могућност државама чланицама да поље примене правила из Директиве прошире и на потрошаче.[76] С тим у вези, најзначајније одредбе које треба преузети из ове Директиве јесу она која се односе на правила о отпусту дуга, односно ослобођењу плаћања од преосталих обавеза, и то када је реч о прописивању трогодишњег рока за отпуст дуга,[77] као и предвиђању правила за одбијање отпуста дуга у случајевима када овај институт не може остварити своју сврху због неиспуњења услова савесности и поштења на страни стечајног дужника.[78]

Поред тога, увођење стечаја потрошача довело би до позитивних економских ефеката, на тај начин што би утицало на повећање потрошње и економски раст.[79] То би се постигло пре свега утицајем на развијање и стабилизацију кредитног тржишта,[80] што би довело и до развијања регулативе за одговорно кредитирање.[81] Уз то, регулисањем стечаја потрошача развио би се сектор финансијског саветовања, који је изузетно значајан за савременог потрошача. Кроз ове економске ефекте, регулатива стечаја потрошача би била корисна и из угла социјалних аспеката попут заштите достојанства презадужених грађана, превенције сиромаштва и спречавања социјалне искључености.[82]

---

74 Вид. Уредба о стечајним поступцима, 19–24.

75 В. Радовић (2020), 17.

76 *Ibid.*

77 А. Секулић (2024), 650.

78 В. Радовић (2021), 24–26.

79 В. Радовић (2006), 93–94.

80 Michelle J. White, „Personal Bankruptcy“, CESifo DICE REPORT *Journal for Institutional Comparisons* 4/2015, 6–7.

81 I. D. C. Ramsay, 655.

82 Д. Бодул, И. Томас Живковић, С. Живковић, 141–143.

6. Закључак

Стечај потрошача представља један од ефикасних механизама за рехабилитацију презадужених појединаца, као и њихову заштиту. У српском правном систему, нема изгледа да ће овај институт бити регулисан, иако би он имао велики значај. У раду је више пута истакнуто да је за даљи економски развој и смањење индивидуалних економских потешкоћа, кључно увођење оваквог института у стечајно законодавство. Помак би могло бити регулисање стечаја предузетника, који заједно са стечајем потрошача чини део индивидуалног стечаја, те би усвајање Закона о стечају предузетника могла бити припрема за усвајање Закона о стечају потрошача. Стога је централна тема овог рада анализирање економско-друштвених и правних препрека у увођењу стечаја потрошача у Републици Србији. Идентификоване препреке односе се на потрошачке кредите, стигматизацију дужника и морални хазард, неразвијеност система финансијског саветовања, преоптерећеност судова, потребу за реформом извршног законодавства, потребу за модификовањем правила *pacta sunt servanda*. Наведене препреке се могу отклонити постепеном припремом друштвене заједнице за регулисање стечаја потрошача, правним реформама, као и финансијском едукацијом.

Узевши у обзир пораст потреба савременог потрошача, све значајније ризике са којима се сусреће на тржишту, могућност економске рехабилитације путем регулативе стечаја потрошача представља нужност у модерним законодавствима. Такође, из угла српског права, додатно имајући у виду процес усклађивања са правом Европске уније, економске и социјалне бенефите који произилазе из развоја регулативе стечаја потрошача, можемо закључити да постоји оправдана потреба за регулисањем стечаја потрошача у Републици Србији.

OBSTACLES IN THE IMPLEMENTATION OF CONSUMER INSOLVENCY IN SERBIA

Aleksandra Sekulić*

Consumer insolvency is a component of the individual insolvency law system that aims to facilitate the financial rehabilitation of individuals who are bankrupt debtors. The core goal of consumer insolvency is based on the principle of a „fresh start", which allows consumers to recover economically through debt discharge and protection (exception) from enforcement actions on their property. While there have been regulations in the past, Serbian legislation has not recognized consumer insolvency for an extended period. Several challenges hinder the implementation of consumer insolvency within the Serbian legal framework. These challenges include the need for legislative reform, alignment within the credit market, and the establishment of a more comprehensive system for financial education and counseling. This article will first examine the key components of consumer insolvency regulations. Following that, it will assess the current state of Serbian legislation on this matter. The central focus will be on examining the obstacles to implementing consumer insolvency in Serbia, which will be categorized into legal and socio-economic obstacles. Finally, an analysis of these obstacles will be presented to evaluate the justification for consumer insolvency within the Serbian legal system.

Key words: *consumer insolvency, obstacles to implementation, principle of a fresh start, financial rehabilitation of bankrupt debtors.*

* Junior Faculty Member at the Faculty of Law University of Kragujevac, *asekulic @jura.kg.ac.rs*.

Литература

Александра Секулић, „Отпуст дуга – услов за приступ предузетника новом финансијском почетку“, *Зборник радова Правног факултета у Крагујевцу* 1/2024

Александра Секулић, „Основне претпоставке за увођење стечаја предузетника у Републици Србији“, *Право и привреда* 2/2023

Ana Opačić, „Individualni stečaj“, *Glasnik advokatske komore Vojvodine* 1/2012

Ana Opačić, Vladimir Čolović, „Individualni stečaj kao instrument zaštite ljudskog dostojanstva“, *Aktuelna pitanja stečajnog prava, zakonodavstvo – praksa* (ur. Nedeljko Milijević), Udruženje stečajnih upravnika Republike Srpske, Banja Luka 2012

Analiza kreditnog tržišta u Srbiji, доступно на: *https://www.uzmikredit.com/analiza-kreditno-trziste-srbija/*, 13.8.2025

Бранко Радуловић, „Институционални оквир и економски аспек ти увођења стечаја предузетника у Републици Србији – могућа решења“, *Идентитетски преображај Србије – Прилози пројекту 2020* (ур. Ивана Крстић, Светислав Костић), Београд, 2020

Wilner Predelus, Samir Amine, „How employment insurance recipients make decision about insolvency?“, *Research in Economics* 4/2020

Working Group on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons – Insolvency and Credit/Debtor Regimes Task Force, *„Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons*“, World Bank, Washington, 2014

Вук Радовић, Бранко Радуловић, „Савремена прошлост и историјска будућност – о стечају предузетника и физичких лица у Србији“, *Век и по регулисања стечаја у Србији* (ур. Небојша Шаркић, Вук Радовић, Гордана Ајншпилер Поповић, Владимир Чоловић), Београд 2019

Вук Радовић, „Европска регулатива стечаја физичких лица – поуке за Србију“, *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске Уније* (ур. Вук Радовић), Београд 2020

Вук Радовић, *Индивидуални стечај*, Београд 2006

Владимир Чоловић, „Стечајни закон Краљевине Југославије“, *Век и по регулисања стечаја у Србији* (ур. Небојша Шаркић, Вук Радовић, Гордана Ајншпилер Поповић, Владимир Чоловић), Београд 2019

Vladimir Čolović, „Stečaj fizičkih lica“, *Godišnjak fakulteta pravnih nauka* 7/2017

Дејан Бодул, Ивана Томас Жиковић, Саша Жиковић, „Социјални и правно-економски аспекти увођења потрошачког стечаја“, Ревија за социјалну политику 22/2015.

Душица Палачковић „Лични стечај – циљеви и неопходни инструменти у регулисању“, *Право и привреда* 7–9/2015, 305.

German Insolvency Law – The Insolvency Administrator's Right To Choose Or Reject Performance, доступно на: *https://www.mondaq.com/germany/insolvencybankruptcy/1376548/german-insolvency-law-the-insolvency-administrators-right-to-choose-or-reject-performance#:~:text=Within%20German%20contract%20law%2C%20the%20principle%20of%20being,one%20of%20the%20contract%20parties%2C%20exceptions%20are%20made*, 2.8.2025

Iain D.C. Ramsay, „Functionalism and Political Economy in the Comparative Study of Consumer Insolvency: An Unfinished Story from England and Wales“, *Theoretical Inquiries in Law* 2/2006

Jan Van Apeldoorn, „Fresh Start for Individual Debtors: Social, Moral and Practical Issues“, *International Insolvency Review* 1/2008

Jasnica Garašić, „Kako zakonski regulirati „osobni stečaj“ u Hrvatskoj“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu* 5/2011

Jason Kilborn, „Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark“, *International Insolvency Review* 3/2009

Jason Kilborn, „Comparative Cause and Effect: Consumer Insolvency and the Eroding Social Safety Net“, *Columbia Journal of European Law* 3/2008

Johanna Niemi, „Consumer Insolvency in the European Legal Context“, *Journal of Consumer Policy* Vol. 35/2012

Kent Anderson, „The Explosive Global Growth of Personal Insolvency and the Concomitant Birth of the Study of Comparative Consumer Bankruptcy: Consumer Bankruptcy in Global Perspective, by Johanna Niemi-Kiesilainen, Lain Ramsay & William C. Whitford (eds.); Comparative Consumer Insolvency Regimes: A Canadian Perspective, by Jacob S. Ziegel“, *Osgoode Hall Law Journal* 4/2004.

Макроекономска кретања и кретања у финансијском сектору у Србији, доступно на: *https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/finansijska-stabilnost/prezentacije/prezentacija_invest.pdf*, 13.8.2025

Маријана Дукић Мијатовић, Озрен Узелац, „Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској Унији“, *Страни правни живот* 1/2021

Marinela Majnova, „40 Years Of Consumer Bankruptcy Law In Continental Europe: A Qualitative Analysis On The Absence Of Consumer Bankruptcy In The Western Balkan Countries“, *International Insolvency Review* 1/2025

Марко Радовић, „Стечај предузетника – нужда или потреба“, *Глосаријум* 4/2024

Mahesh Uttamchandani *et al.*, „Caveat Emptor: What Consumers of Insolvency Law Regimes Need to Know“, *International Insolvency Review* 3/2005

Mevliyar Er, „The German consumer bankruptcy law and moral hazard – the case of indebted immigrants“, *Journal of Financial Regulation and Compliance* 2/2020

Милош Пјанић, Јелена Андрашић, „Функционисање система социјалног осигурања у Србији“, *Култура Полиса* 42/2020

Mina Autio, et al., „The use of small instant loans among young adults – a gateway to a consumer insolvency?, *International Journal on Consumer Studies* 4/2009

Милорад Зебић, Акцијско право Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца – Коментар Закону, Београд 1928

Michelle J. White, „Personal Bankruptcy“, CESifo DICE *REPORT Journal for Institutional Comparisons* 4/2015

Monika Masnicka, Joanna Kruczalak-Jankowska, „Evolution Of Consumer Bankruptcy In Poland: A Chance For A New Life Fo Rinsolvent Debtors?“, *International Insolvency Review* 2/2022

Ognjen Colic, Srbija će uskoro imati stečaj preduzetnika – koja rešenja su na pomolu i da li se njime utire put ličnom bankrotstvu?, доступно на: *https://www.geciclaw.com/sr/srbija-ce-uskoro-imati-stecaj-preduzetnika-koja-resenja-su-na-pomolu-i-da-li-se-njime-utire-put-licnom-bankrotstvu/*, 13.8.2025

Sanja Gongeta, „Stečaj potrošača“, *Harmonius: Journal of Legal and Social Studies in South East Europe* Vol. IV/2015

Udruženje banaka Srbije, Dvocifreni rast potrošačkih kredita u aprilu u odnosu na mart, доступно на: *https://www.nedeljnik.rs/udruzenje-banaka-srbije-dvocifreni-rast-potrosackih-kredita-u-aprilu-u-odnosu-na-mart/*, 13.8.2025